

dr hab. Robert Sowa, prof. ASP

Kraków, 07.09.2025

Kierownik Pracowni Filmu Animowanego

Katedra Filmu Animowanego, Fotografii i Mediów Cyfrowych

Akademia Sztuk Pięknych im. J. Matejki w Krakowie

**Recenzja pracy doktorskiej mgr Anity Neeti Kwiatkowskiej – Naqvi
składającej się z pracy artystycznej - filmu animowanego pt.: "Srebro ryb"
oraz dysertacji doktorskiej pt.: "Srebro ryb, materialność w animacji poklatkowej"**

Praca doktorska przygotowana pod opieką promotora
prof. dr hab. Piotra Dumały

Wstęp

Trudno przywołać moment w historii filmu, w którym animacja byłaby bardziej dostępnym medium niż teraz. Rozwój technologii, przystępność warsztatu i łatwość, z jaką można tworzyć animację bodaj nigdy nie była tak powszechnie osiągalna. Film animowany jako dziedzina sztuki i wyraz ekspresji twórczej jest niezwykle popularny a jednocześnie przenika wiele innych obszarów zarówno filmu, jak też szeroko pojętej kultury audiowizualnej. Różne formy animacji, pod różnymi postaciami, są trwałą częścią naszej codziennej rzeczywistości. Animacja jest obecna nie tylko w obszarze sztuki filmowej, ale też sztuki współczesnej, w kulturze masowej, aplikacjach, grach komputerowych czy efektach specjalnych. Jednocześnie, twórcy i pasjonaci animacji wciąż odkrywają nowe możliwości tego medium, zarówno w wymiarze tematycznym jak też realizacyjnym.

Anita Kwiatkowska-Naqvi z pewnością obserwuje uwarunkowania w jakich funkcjonuje obecnie film animowany. Śledzi zmiany jakie niesie ze sobą rozwój języka filmowego, możliwości ekspresji wyrazu i technologii realizacji. Jest przy tym artystką i reżyserką, która wybrała przede wszystkim autorski i artystyczny potencjał animacji.

Eksperymentuje i działa w obszarach gdzie animacja staje się jej naturalnym, organicznym wręcz, środkiem artystycznej wypowiedzi. Każda jej realizacja cechuje się oryginalnością w kształtowaniu własnego języka filmowego. Jednocześnie jak wykazuje to przedstawiona dysertacja doktorska i film pt. "Srebro ryb" z pełną świadomością tych szybko rozwijających się możliwości autorka wraca niejako do wartości podstawowych – materialności i analogowego tworzywa jakie sprawia, że tworzenie filmu staje się w jej wypadku organicznym, czy wręcz sensualnym aktem. Aby jednak w należytej kolejności przeanalizować oryginalność i swoistą radykalność postawy twórczej Anity Kwiatkowskiej Naqvi rozpocznę od krótkiego rysu biograficznego przybliżającego postać samej autorki.

Anita Kwiatkowska- Naqvi urodziła się w 1986 roku w Krakowie. Jest absolwentką Państwowej Wyższej Szkoły Filmowej, Telewizyjnej i Teatralnej im. L. Schillera w Łodzi gdzie w 2015 roku ukończyła studia magisterskie realizując swój dyplomowy film animowany pt. "Ab ovo". W czasie studiów magisterskich ukończyła kurs adaptacji literackiej do scenariusza filmowego w szkole La Poudriere Ecole du Film d'animation, Valence we Francji. Jest też absolwentką kierunku psychologii na Wydziale psychologicznym Uniwersytetu Warszawskiego (2004 - 2010r.). W latach 2016 – 2023 odbyła cykl studiów doktoranckich w szkole filmowej w Łodzi. Do doświadczeń zawodowych należy dołączyć też wieloletnią współpracę ze studiem LeLe Crossmedia Production w charakterze reżyserki i producentki kreatywnej, jak też współpracę od 2024 roku z Wytwórnią Filmów Fabularnych we Wrocławiu.

W czasie swojej dotychczasowej drogi twórczej Anita Kwiatkowska – Naqvi została laureatką szeregu prestiżowych nagród i wyróżnień. Jest między innymi trzykrotną laureatką Stypendium Marszałka Województwa Łódzkiego (2011, 2013, 2015), dwukrotną laureatką Nagrody Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego (2012, 2013). W 2014 roku otrzymała nominację w konkursie "Talenty Trójki" a w roku 2016 otrzymała Stypendium "Młoda Polska".

Filmy Anity Kwiatkowskiej – Naqvi przyniosły jej wiele nagród na ważnych i prestiżowych festiwalach. Największym uznaniem w tym obszarze cieszył się film "Ab ovo" (2013), który przyniósł autorce m.in.:

Kryształ dla najlepszego filmu studenckiego na Międzynarodowym Festiwalu Filmów

Animowanych w Annecy, Francja, 2013
Złoty Pegaz dla najlepszego filmu animowanego na festiwalu Animator w Poznaniu, 2013
Srebrny Delfin dla Najlepszego Filmu Krótkometrażowego podczas Xiamen International Animation Festival w Chinach, 2013
Wyróżnienie na Koszalińskim Festiwalu Debiutów Filmowych Młodzi i Film, 2013
Wyróżnienie podczas Festiwalu Etiuda&Anima, 2013
Wyróżnienie na Monstra Festival, Lisbona, 2014
Nagroda dla najlepszej animacji plastelinowej w czasie Banjaluka International Animated Film Festival, Banjaluka, Bośnia
Wyróżnienie Specjalne na Sommets du Cinema d'Animation, Montreal, Canada, 2014
Nagroda za najlepszy film animowany na Student Cuts, Maribor, Słowenia, 2014

Również film "Locus" (2016) przyniósł autorce m.in.:

Grand Prix na Europejskim Festiwalu Filmu Animowanego Balkanima w Belgradzie, 2016
Wyróżnienie na Festiwalu Filmu Animowanego StopTrik w Mariborze, 2016
Nagrodę ASIFA Polska podczas 23. Etiuda&Anima International Film Festival, 2016

Anita Kwiatkowska Naqvi, biegle posługuje się czterema językami i posiada szerokie umiejętności w zakresie obsługi programów komputerowych służących do realizacji filmów, animacji 2D, 3D oraz grafiki cyfrowej. Współpracuje też z innymi twórcami biorąc udział w produkcjach m.in. Mariusza Wilczyńskiego "Zabij to i wyjedź z tego miasta" (2016) czy "Trzy filiżanki kawy" (2025) w reżyserii Natalii Krawczuk. Wszystkie te fakty są świadectwem gruntownego wykształcenia i posiadanych umiejętności oraz sukcesów jakie autorka odnosi na polu swoich dokonań.

Ocena pracy artystycznej

Film animowany „Srebro ryb”, to 5 minutowy teledysk do muzyki łódzkiego, avant-folkowego zespołu Odpoczno, który wykorzystuje w swoich utworach inspiracje muzyką ludową, szczególnie ziemi opoczyńskiej, z którą związana jest również reżyserka filmu. Innym istotnym faktem jest to, iż w tekście utworu „Srebro ryb” odnaleźć można drugą, nieoczywistą inspirację narracyjną – jest to włączenie w tekst utworu wersów haiku legendarnego japońskiego poety – Matsuo Bashō.

“Łśni w wodorostach srebro ryb

Lecz dotknięte

zniknie na pewno”.

Ten krótki wiersz staje się w tym wypadku kluczem do zrozumienia decyzji artystycznych i realizacyjnych podejmowanych przez Anitę Kwiatkowską-Naqvi. Znajdziemy u niej wyrazistość formy, subtelność, ulotność podejmowanych tematów ale też niezwykle skupienie i egzystencjalny namysł. W filmie „Srebro ryb” trudno wskazać linię narracyjną w rozumieniu anegdotycznym. To raczej poezja filmowa, w której kolejne frazy wizualnej impresji tworzą ulotny wrażeniowy przekaz. Zaskakujące połączenie poezji Bashō i ludowych zaśpiewów zespołu Odpoczno ukierunkowują interpretację, jednak odbieram ten przekaz zdecydowanie wizualnie. To obraz wiedzie nas w głębiny wód w których rozgrywa się akcja filmu. Obserwujemy kreację przeobrażających się wciąż kształtów a ożywiona materia form staje się nośnikiem nie tyle treści co emocji, jakie autorka chce wyzwolić w odbiorcach. Zdecydowanie należy się poddać tej subtelnej narracji, która doskonale koresponduje z przekazem werbalnym zawartym w tekście utworu. Zanurzamy się w głębię podwodnego świata podglądając stworzoną przez animatorkę rzeczywistość poetyckiego uniwersum. W tym sensie film ma walory działania immersyjnego. Zaprasza w głąb i pochłania nas swoją nieskończoną przestrzenią. W kolejnych odśłonach pojawiają się bohaterowie „srebra”. Falujące kształty roślin, ławice ryb są równie interesujące jak gra światła i efemerycznych kształtów delikatnych półcieni przepływających przez kadr. Obraz faluje, przetamywany błękitnymi światłocieniami tworząc zjawiskowe widowisko. Ten film, mimo że zaledwie kilkuminutowy jest też adekwatnym odzwierciedleniem filozofii poetyckiego haiku – pragnienia uchwycenia ulotności. Chwilowej emocji. Mgnienia. Błysku,

który zachwyca, ale też dojmuje swoją przemijalnością i w momencie zachwyty pochtania smutkiem przemijania.

“Srebro ryb” to mimo bardzo mocnej werbalnej narracji muzyczno-literackiej, film delikatny i wyrafinowany w przekazie. Subtelny obraz świetnie więc radzi sobie w wykonaniu autorki z rolą jaką niesie w zestawieniu z mocnym przekazem muzyczno-tekstowym. Film broni się spójnością formy. Wybrane do realizacji środki wyrazu bardzo dobrze korespondują z założeniami stworzenia wrażeniowego, delikatnego ale też mocnego w ekspresji przekazu. Oglądając film trudno analizować w jaki sposób film został zrealizowany. Malarska, plastelinowa, organiczna struktura obrazu jaką stworzyła Kwiatkowska- Naqvi wymyka się jednoznacznej klasyfikacji formalnej. Nie w tym też chyba rzecz aby oglądając film doszukiwać się metod realizacyjnych i odkrywać tajemnice warsztatu. Warto jednak nadmienić, że zgodnie z założeniami dotyczącymi tej realizacji Anita Kwiatkowska- Naqvi sięgnęła po technikę animacji plastelinowej, używając jej jak medium malarskiego. Film zanimowany został na podświetlonych dolnym światłem obrazach, które dzięki temu zyskały zamierzony efekt blasku i niedosłowności. Ta konsekwentnie przeprowadzona koncepcja pozwoliła połączyć materialności formy z delikatnością i atrakcyjnością wizualną jakiej jesteśmy świadkami.

Otoczeni często na co dzień bardzo dosłownym przekazem mamy, oglądając “Srebro ryb”, do czynienia z propozycją wymykającą się takiej jednoznaczności. Poetycka forma i treść filmu jest wytchnieniem od krzyczącej narracji dnia codziennego. Jest pięciominutowym “oddechem” pod powierzchnią wody, od dojmującego tu i teraz.

Czyż nie taka była i jest rola animacji w jej autorkim, artystycznym wymiarze? Rola zabrania nas w inny, naznaczony indywidualnym charakterem świat. Taki jest właśnie film “Srebro ryb”. Oferuje autorską interpretację i wizję koherentnej, poetyckiej rzeczywistości. Coraz rzadziej spotykamy realizacje, które byłyby pozbawione pretensji opowiedzenia świata czy tłumaczenia nam jego pogłębiającego się skomplikowania. Anita Kwiatkowska- Naqvi proponuje krótką, ale spójną formę filmową, która jest ucieczką od tego. Jak plastyczny gest, plama letniego światła na ścianie, czy zanurzenie dłoni w wodzie zachwyca przez chwilę i znika, ale pozostaje w pamięci i daje poczucie wytchnienia.

W wymiarze warsztatowym film nie budzi zastrzeżeń. Autorka udowadnia w nim biegłość animacji, znajomość techniki i doskonałe opanowanie formy. Powiązanie wrażeń

z obejrzenia filmu ze świadomością, że powstał jako dzieło manualnej ekspresji budzi uznanie. Widać gesty ręcznego działania, wprawione dłońmi, palcami w ruch kształty wody, ryb, roślin. Perfekcyjna, detalistyczna, ale też oszczędna i zgodna z duchem narracji animacja oraz subtelne lecz wyraziste w przekazie środki animacyjnej ekspresji dały bardzo dobre efekty. Widać oryginalność oraz konsekwencję założeń i ich realizacji.

Ocena pracy teoretycznej

Niezwykle istotną częścią całości pracy doktorskiej jest praca teoretyczna pt. "Srebro ryb, materialność w animacji poklatkowej". Praca łączy w sobie dwa bardzo istotne elementy, z jednej strony jest wnikliwą i analityczną kwerendą z obszaru historii filmu animowanego, z drugiej zaś stanowi swoiste 'explicite' autorki w zakresie jej własnej postawy artystycznej.

W części poświęconej analizie historycznej Anita Kwiatkowska- Naqvi poświęca bardzo dużo uwagi na prześledzenie genealogii powstania nie tylko techniki animacji manualnej wykorzystującej jako medium plastelinę, ale rozpoczyna wręcz od prześledzenia powstania samej plasteliny jako materiału wykorzystywanego przez artystów. Wątek ten, pokazuje jak nauka i wynalazki z początku XIX wieku przyczyniły się do powstania materiału, który na trwałe znalazł się w "arsenale" artystycznych środków wyrazu. Dowiadujemy się w tekście, że sam wynalazek pojawił się w kilku miejscach jednocześnie co budzi natychmiastowe skojarzenia z analogicznym procesem wynalezienia fotografii czy kinematografu i filmu jako nowego medium. Z zainteresowaniem zapoznałem się z wnikliwą analizą autorki w zakresie początków animacji i dalszego wykorzystywania plasteliny jako medium animacyjnego. Pierwsze rozdziały poświęcone procesowi zaadaptowania wynalazku na potrzeby najpierw rzeźbiarskie, a następnie filmowe są wciągające i bogato udokumentowane przykładami twórców i dzieł filmowych z okresu początków kina. Muszę przyznać, że nie znam opracowania tak kompletnego i wyczerpującego w zakresie stricte techniki animacji plastelinowej. Anita Kwiatkowska- Naqvi zabiera nas w historyczną podróż, przywołując kolejne nazwiska znanych autorów ale, co jeszcze ważniejsze, wydobywając z historycznej niepamięci wiele nazwisk mniej znanych lub wręcz zapomnianych w bogatym pejzażu animacji światowej. O ile bowiem

każdy pasjonat animacji kojarzy nazwisko np. Jamesa Stuarta Blacktona i jego pionierskie rysunkowe wariacje w filmie "Humorous Phases of Funny Faces" z 1906 roku, to nazwiska takich twórców jak wspomniany w pracy Edwin S. Parker, Wallace McCutcheon czy Segundo de Chomon, ożywiający portrety rzeźbiarskie, są zdecydowanie mniej znane w powszechnej świadomości nawet wśród znawców historii animacji. Zwracam na to uwagę, gdyż praca Anity Kwaitkowskiej- Naqvi jest w tym sensie bardzo rzetelnie przygotowanym opracowaniem historyczno- naukowym, wartym wykorzystania w celach propagujących historię filmu animowanego, a może przede wszystkim kształcenia i edukacji w tym zakresie. W kolejnych rozdziałach autorka śledzi rozwój medium filmowego i w tym kontekście wykorzystania techniki animacji plastelinowej popierając wiele przykładów ilustracjami i odniesieniami bibliograficznymi.

Doskonale wiemy, że animacja ma niezwykle bogactwo środków wyrazu i technik w jakich animatorzy tworzą swoje filmy. Anita Kwaitkowska- Naqvi analizuje i popiera przykładami różnorodność formalną w obszarze techniki jaką jest animacja plastelinowa. Odnajdujemy więc w pracy przykłady użycia tego medium jako pochodną formy rzeźbiarskiej poddanej poklatkowej rejestracji. Ale pojawiają się też filmy wykonane w technice plastelinowego reliefu (Virginia May, Oskar Fishinger, Izabela Plucińska). Znajdziemy też autorów działających na styku różnych środków jakie oferuje plastelina jak np. twórczość czeskiego surrealisty Jana Svankmayera. Jest też wątek związany bezpośrednio z wyborem techniki przez autorkę, który niejako wprowadza nas w świat filmu Anity Kwaitkowskiej- Naqvi, czyli malowanie plasteliną. Znajdziemy tutaj nazwiska m.in pionerki animacji plastelinowej Joan C. Gratz, a następnie Ishu Patel czy Koji Yamamury. Rozdziałem zamykającym część historyczną dysertacji doktorskiej jest krótka analiza animacji manualnej, analogowej w kontekście mediów cyfrowych. Autorka wskazuje tu oczywistą różnicę polegającą na obcowaniu z materią w jakiej tworzony jest film. W przypadku animacji plastelinowej jest to wręcz fizyczny akt kreacji polegający na lepieniu, ugniataniu, rozsmarowywaniu medium plastelinowego w zakładane formy i kształty. Świetnie puentuje to użyty cytat Susan Sontag "Największa sztuka zdaje się powstawać przez wydzielanie, nie wymyślanie". To "fizjologiczne" porównanie jest adekwatne do analiz i konstatacji jakie przywołuje Anita Kwaitkowska- Naqvi. Akt tworzenia w jej rozumieniu to akt fizyczny, organiczny i sensualny, bo działający na różne zmysły w sposób bezpośredni, haptyczny i odczuwalny fizycznie.

Jako, że mam w swoim doświadczeniu kilkuletnie studia w zakresie ceramiki artystycznej doskonale rozumiem ten punkt widzenia i postawę twórczą. Obcowanie z materia, gliną, plasteliną, modeliną daje niezwykle poczucie sprawczości i rodzaj fizycznej przyjemności stwarzania. Jest aktem cielesnym, bezpośrednim i dosłownie 'namacalnym'. Jednocześnie poprzez samodzielność tego procesu staje się też aktem na wskroś demiurgicznym.

Takie podejście do twórczości i kina daje podstawy do konkluzji, że twórczość filmowa dla Anity Kwiatkowskiej- Naqvi nie jest zamknięta jedynie w potrzebie opowiedzenia historii, ale zdaje się być aktem fizycznej, materialnej ekspresji gdzie myśl i gest są jednoczesnymi składnikami aktu twórczego. Powiedzenie "dobrze przemyślana improwizacja" zdaje się mieć tutaj dużo sensu. Szeroko opisuje to autorka w ostatniej części tekstu gdzie aspekt ekspresji, materialności, dotyku i wynikające z tego efekty artystyczne konstytuują niejako jej artystyczne credo.

Poruszana w końcowej części pracy problematyka fenomenologii percepcji i aspektów filozoficzno psychologicznych działań filmowych dają podstawy do stwierdzenia, że Anita Kwiatkowska- Naqvi świadomie porusza się nie tylko po samej materii filmowego tworzywa, ale również aspektach teoretyczno-poznawczych, co stawia ją w gronie twórczyń wyjątkowych, wykazujących się zarówno wrażliwością artystyczną, jak też równie ważną analityczną i poznawczą. W tym sensie postawiona w jednym z rozdziałów teza o zmysłowości kina przekonuje i znajduje w pełni uzasadnienie w kontekście działań artystycznych. Ta postawa przypomina mi działalność eksperymentatorską m.in. takich twórców jak Andrzej Pawłowski i jego słynny film "Kineformy" czy postawę twórczą i dokonania filmowe Kazimierza Urbańskiego, dla którego materia i forma stanowiły istotę działań w obszarze animacji.

Drugą, czy też ostatnią część pracy teoretycznej autorka poświęca opisaniu procesu twórczego jaki towarzyszył powstawaniu filmu "Srebro ryb". Znajdziemy tu chronologię wszystkich etapów pracy nad obrazem i dźwiękiem. Możemy dzięki temu prześledzić nie tylko kolejne etapy tego artystycznego doświadczenia, ale również momenty wątpliwości, poszukiwania rozwiązań czy eksperymentów formalnych w celu uzyskania ostatecznego efektu. Doceniam ten aspekt dzielenia się z odbiorcą swoim warsztatem i doświadczeniem. Daje to poczucie, że dzieło ujawnia się w toku wielu analiz, prób

i wątpliwości. Jest procesem naznaczonym ryzykiem twórczym, z którego artystka na bieżąco wyciąga niezbędne wnioski. Szczerość tych spostrzeżeń niewątpliwie stanowi o wartości pracy i podkreśla jej walor poznawczy.

Całość pracy teoretycznej uzupełniają przypisy, które są ważnym odniesieniem do wykorzystanych źródeł a kończy ją obszerna chronologia przywołanych wydarzeń historycznych dotyczących techniki animacji plastelinowej oraz bibliografia, filmografia i spis ilustracji. Wszystkie te elementy są spójne i należycie opisane. Praca teoretyczna jest wnikliwa w swojej zawartości merytorycznej i co istotne metodycznie prowadzona. Uporządkowana całość pozwala na klarowne wniknięcie w kolejne założenia jakimi kierowała się autorka podczas przygotowania tematu doktorskiego, jego analizy, a następnie realizacji podjętych założeń artystycznych. Autorka daje dowód szerokiej wiedzy z obszaru historii sztuki filmowej udowadniając kompetencje, rozeznanie i umiejętności twórczego inspirowania się dorobkiem innych artystów.

Podsumowanie

Anita Kwiatkowska- Naqvi jest doświadczoną autorką, reżyserką i świadomie porusza się po wytyczonych ścieżkach drogi artystycznej. W swoich filmach z dużą wrażliwością podchodzi do tradycyjnych technik animacji, łącząc je często z najnowszymi możliwościami warsztatu cyfrowego. Kolejne realizacje udowadniają konsekwencję twórczą oraz umiejętność analitycznego podejścia do własnych zamierzeń. Często korzysta z aparatu naukowego, który staje się inspiracją lub istotnie uzupełnia proces kreacji artystycznej. Oprócz jej działań w obszarze filmu autorskiego, które są bardzo oryginalne i rozpoznawalne, znajdziemy też przykłady realizacji lub współpracy z innymi artystami. Widać w tych działaniach otwartość na twórczy eksperyment i rozwój osobisty.

Konkluzja

Anita Kwiatkowska - Naqvi jest utytułowaną artystką posługującą się oryginalnym, autorskim językiem filmowym w dziedzinie animacji. Z pełną świadomością wykorzystuje różnorodne formy wypowiedzi nadając im jednocześnie spójny i przekonujący charakter zarówno w warstwie realizacyjnej, jak też znaczeniowej. Wspomniany wcześniej eksperymentatorski charakter jej działań jest godny uwagi i zasługuje na uznanie. Wszystkie kolejne projekty podejmowane przez autorkę naznaczone są wnikliwym poszukiwaniem adekwatnej formy, która poniesie zamierzone treści. W filmie "Srebro ryb" Anita Kwiatkowska- Naqvi posługuje się subtelnymi środkami wizualnymi, które zestawia z wyrazistą muzyką łączącą walory kultury polskiej i japońskiej, co dało bardzo dobre efekty artystyczne.

Biorąc pod uwagę przedstawioną pracę artystyczną stwierdzam, że stanowi ona oryginalne dokonanie artystyczne, a część teoretyczna i dokumentacja dorobku świadczy o wiedzy i kompetencjach w reprezentowanej dyscyplinie i spełniają wymagania określone w Ustawie Prawo o Szkolnictwie Wyższym i Nauce z dnia 20 lipca 2018 roku.

W związku z powyższym, wnioskuję o nadanie Anicie Neeti Kwiatkowskiej- Naqvi stopnia doktora w dziedzinie sztuki, w dyscyplinie sztuki filmowe i teatralne.

dr hab. Robert Sowa

